



Prinses Beatrix' eerste artocht

Ijsvermaak

IN OUDEN TIJD

Het behoeft geen verwondering te wekken, dat juist in de lage landen bij de zee het ijsvermaak reeds in den ouden tijd werd opgevoerd tot een hoogte, die men in andere landen nimmer heeft kunnen bereiken.

Als het vervoer te water niet meer mogelijk was, wat was dan eenvoudiger, dan op een paar latten enkele planken te spijkeren en daarop vrachtjes te vervoeren. Van achteren spijkerde men er een paar stokken aan, om de slee te duwen en men was klaar. Wie ergens een boodschap had te doen zette zich op 'n kleine slee en duwde zich voort met een paar prikken: stokken voorzien van ijzeren punten. Dit zitten op zoo'n prikslee, was echter, vooral bij de Friezen, al gauw iets, waarvoor men den neus ophaalde; iets dat goed was voor jongens of oude mannetjes. Paarden- of ossenribben onder de voeten gebonden gaven de gelegenheid tot glijden en zwieren en brachten een veel edeler genot, dan het zitten op een slee.

Nog zijn in musea de beenen-schaatsen te zien, waarmee eeuwen geleden de eerste proeven van de edele rijkunst werden geleverd.

Intusschen was het de schipper van

de trekschuit, die er op uit was in lange en strenge winters zijn broodwinning te kunnen voortzetten. Hij kwam op de gedachte een flinke, breede slee te bouwen, waarmee hij een aantal personen kon vervoeren. Het paard, dat anders de schuit trok, werd nu voor de slee gespannen, het dier kreeg een schel aan den hals en de schipper gleed van veer tot veer en vervoerde zijn passagiers.

't Was een koud reisje in zoo'n open slee en daarom spanden de schippers bij guren wind of sneeuwjacht een huif over hun slee.

Dat ondanks deze verbetering zulk een „winterreize” veel perikelen kon meebrengen, ondervond in 't begin der 17e eeuw de bekende dichter Gerbrand Brêero. Hij begaf zich met zulk een slee naar Haarlem, om de begrafenis van een vriend bij te wonen. Doch de slee zakte door het ijs en de dichter haalde een nat pak, waardoor hij „dapper verkouwt” werd. Wat de schipper deed, deed al gauw de boer hem na. Ook hij verving de schuit door een slee, om z'n waren naar de stad te kunnen brengen. En Haarlem heeft in den bangen winter van 1572 ondervonden, welk een groot nut zulke sleden hadden. Immers heel veel levensmid-

delen en kriegsbehoefden, werden toen naar de belegerde stad gevoerd. „Daartoe diende de geswintheit der ijsleeden, die, voortgerukt van twee oft drie paarden, met wijd omher zwaaijen te leur stelden en daartussen slipten.” (Hooft)

Wat nu de burgerman deed voor z'n brood, dat begon de beter gesitueerde al spoedig na te volgen voor zijn plezier. Men kreeg de heerenlee.

'n Ander middel tot ijsvermaak bracht de narrenslee, afkomstig van de narrengilden, die ze gebruikten in hun vermakelijke optochten.

Oorspronkelijk waren zulke narrensleden lange vehikels, waarin heel wat gemaskerde narren bijeengepakt konden worden, en ofschoon de narrengilden en hun feesten reeds in het midden der 16e eeuw verdwenen, de narrensleden hielden stand, de eeuwen door, tot in 1940 toe.

Hendrik III, die in 't laatst der 16e eeuw eenigen tijd koning van Polen is geweest, bracht vandaar mee de Poolsche slee, die 'n dertig, veertigtal jaren later ook in Holland in zwang kwam. Bij zulk een slee behoorde niet meer het narrenpak, doch dit werd toen vervangen door het Poolsche costume: de pelsjas en de berenmuts. De slee werd nu kleiner en moest laag bij den grond zijn; niet meer dan twee juffers konden in den bak plaats vinden, terwijl de voerman achter op een soort zitbank

plaats nam. Deze sleden werden voorts fraai beschilderd en afgezet met vergulde biezen. Men noemde ze nu kortaf een „nar“; later ook wel „ar,“ „arreslee.“ Natuurlijk ontstond er toen een wedstrijd in het verfraaien van de nar. Kunst-schilders van naam als Jan Steen en Jan van Goyen beschilderden de paneelen, die er in later tijden wel werden uitgebroken, om als kabinetstukjes dienst te doen. Wintergezichtjes, Bijbelsche tafereelen en de vier jaargetijden, waren zooal de onderwerpen voor deze schilderstukjes.

De boeren-ijsslede volgde natuurlijk na en gaf een gewonnen gans, een Prinsenwapen, een oranjeboom enz. te zien, terwijl er ook in sierlijke krulletters rijmpjes op verschenen.

Was de winter lang en het ijs goed, dan werden wedstrijden georganiseerd, waarbij men vaak kermis hield op het ijs en zelfs de kwakzalver in een ijsslee van de partij was.

Het genot van het narren bleef echter beperkt tot de welgestelden. De kleine man genoot z'n wintervermaak op de schaats of op de prik-slee. Dit had naast het edeler genot, ook dit praktische voordeel, dat het den rijder verwarmde, wat bij een nar juist niet het geval was. Intuschen had men ook hier iets voor bedacht: de ijstent verscheen, ver-

sierd met vlaggen en oranjedoek en daar kon men het tekort aan lichaamswarmte aanvullen door het gebruik van warme chocolade- of anijsmelk, of heete punch.

Zoo bracht „sterk ijs“ in de korte winterdagen voor oud en jong, voor rijk en arm een vermaak, dat te meer gewaardeerd werd, naarmate het zeldzamer kon genoten worden. Omstreeks 1600 schijnt men hier op het idee van een zeilslee te zijn gekomen. Men gaf die slee zooveel mogelijk den vorm van een bootje, plaatste er een zeer hoogen mast op, zette het op drie schaatsijzers en dan ging de schuit „die op ijzers staet,“ er in snelle vaart van door.

Men heeft ook in vroeger tijden gekend de draaislee of den malle-molen op het ijs. Er werd een gat in het ijs geboord, waarin een dikke paal werd gezet. Een aantal platte sleden werden met dikke touwen aan den paal gebonden, terwijl ze ook onderling weer door touwen waren verbonden. Elke slee had 'n rugleuning en zijschotten, om te voorkomen, dat men er afviel. Ook was zij versierd met vlaggetjes, en de jongens, „die in de touwen liepen“ deden de sleetjes pijlsnel rondvliegen. Deze draaisleetjes behoorden echter bij de kermis op het ijs en zijn met deze verdwenen.

P. de Z. J.Gzn

PRIJSVRAAG

Het was een mooie winterdag. De zon koesterde, voor zoover ze daarvoor de kracht had, de schaatsenrijders, overgoot met haar stralen het landschap en tooverde fraaie ijskegels aan de daken. December was somber, in Januari begon het te vriezen. Reeds enkele dagen later was het ijs sterk genoeg en honderden bonden de schaatsen aan. Op open terreinen, waar de wind vrij spel had, was het nog gevaarlijk, maar op den boschvijver zwierden de paren er vroolijk op los.

Bij het middeleeuwsche slot, op de diepe gracht, waagden zich de kinderen van den portier, gewapend met slede en prikstokken. Willem, Olga en Katerina gaven elkaar de hand, probeerden of het ijs sterk genoeg was en liepen naar het midden. Opeens hoorden ze gekraak en... haastig keerden ze terug, nog net bijtijds. Wim kreeg nog een natte voet, maar hinder scheen hij er niet van te hebben. Even later speelden de kinderen gezellig op een smalle sloot.

Door de ramen van het slot had de landheer de kinderen gezien. Even later stond de portier in zijn bruine uniform in de kamer en kreeg opdracht een waarschuwingsbord te plaatsen.

In een hoop aarde plaatste hij een paal met bordje: gevaarlijk ijs! Dat bleek ook voor andere plaatsen waar te zijn; het ijs leek sterk, maar was niet betrouwbaar.

's Avonds tegen het donker kwamen allen pratend en lachend thuis.

Het begon echter al spoedig te kwakelen. Toch deden de schaatsenrijders gedurende den tijd, dat het nog kon, braaf hun best. Gansch anders werd het, toen er een pak sneeuw kwam. Met vereende krachten werd een baan geveegd, maar het ijs was slecht geworden. Op de wegen arde men hier en daar en de jongens en meisjes gingen baantje glijden. Al dat kleine grut tolde en rolde over elkaar en gierde daarbij van de pret. Zelfs volwassenen konden de verzoeking niet weerstaan en deden mee. Sleetjes zag men bij de vleet, soms getrokken door een motor.

Dagen bleef de sneeuw liggen, toen draaide de wind, de dooi viel in en uit was de winterpret.

In het bovenstaande stukje zijn een aantal diernamen (zoogdieren, vissen, vogels, insecten enz.) verborgen. Elke letter mag maar één keer gebruikt worden. De namen zijn nu eens in één woord te vinden, dan weer in een paar op elkaar volgende woorden verborgen. Leesteekens worden buiten beschouwing gelaten.

Oplossingen worden ingewacht op een briefkaart vóór 20 Februari aan het adres der Redactie, Dunne Bierkade 17, Den Haag.

TIEN PRIJZEN, bestaande uit de volgende artikelen naar keuze: Fruitschaal, Wandspiegel, Bonbonstel, Bloempot (aardewerk), mooie groote Theepot, Bloemenvaas, óf een GEBONDEN BOEKWERK.

